

УДК 81'373.21-048.76(477.74)

DOI: <https://doi.org/10.18524/2413-0613.2019.23.182853>

Г. Ю. Касім,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри загального та слов'янського мовознавства

філологічного факультету

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова,

Французький бульвар 24 / 26, м. Одеса, 65058, Україна,

movoznavstvo98@gmail.com;

старший науковий співробітник

державної наукової установи „Інститут модернізації змісту освіти”,

пров. Нахімова, 8, к. 24, м. Одеса, 65014, Україна

ПЕРЕЙМЕНУВАННЯ В ТОПОНІМІЇ ОДЕЩИНИ ЯК НАСЛІДОК ДЕКОМУНІЗАЦІЇ: РЕЗУЛЬТАТИ Й ПРОБЛЕМИ

У статті аналізуються перейменування поселень Одещини, здійснені в межах закону про декомунізацію в 2016 р. Визначено шляхи вибору назви, введеної при перейменуванні (відновлення історичної назви; заміна старої назви іншою, взятою з місцевої топонімічної системи; трансформація старої назви таким чином, що втрачається її ідеологічний характер; утворення нової назви від слів, денотати яких оцінюються позитивно). Розглянуто також назви, запропоновані комісією з перейменувань, проте не прийняті, зокрема через критичну оцінку цих ойконімів мешканцями. Зазначений матеріал дає уявлення про сучасні топонімійні смаки мовців: помітна виразна тенденція відкидати пропозиції повернення історичної назви та заміни старої назви іншою, взятою з місцевої топонімічної системи, якщо запропонована назва є етимологічно неясною. Іноді в таких ситуаціях може використовуватися трансформація старої назви або ж створення нового ойконіма. Перейменування поселень Одещини певною мірою засвідчило прагнення обирати назви з прозорою мотивацією, уникаючи історичних назв поселень чи назв, узятих з місцевої топонімічної системи, якщо вони сприймаються як етимологічно непрозорі. При цьому неодноразово засвідчені випадки, коли ні номінаторів, ні мешканців не бентежила стандартність запропонованих назв та – як наслідок цієї стандартності – їх знижена диференційна потужність.

Ключові слова: топонімія, ойконім, перейменування, Одещина.

Оскільки перейменування такого різновиду топонімічних об'єктів, як поселення, належать до констант топонімічної системи, вони не тільки фіксувалися й аналізувалися при описах назв поселень різних регіонів України [12; 13; 21; 17; 4; 16; 22; 2 та ін.] й у топонімічних словниках України [18; 23], а й ставали предметом спеціального аналізу дослідників [11; 14; 1 та ін.]. Теоретична та практична актуальність перейменувань поселень та їх частин у зв'язку з законом про декомунізацію (2015) зумовила появу низки наукових

публікацій ([8; 9; 15]; див. ще статті таких авторів, як В. А. Брехуненко, В. М. В'ятрович, С. Л. Ковтюх, О. М. Ратушняк, І. О. Рева та ін. [19]), публіцистичних виступів [5; 3; 10] та дискусій, присвячених зазначеній проблемі. На сьогодні можемо констатувати факти впровадження перейменувань у топонімічні системи та дати оцінку топонімічним нововведенням Одещини.

При тому, що рекомендації стосовно усунення „комуністичних” назв було сформульовано в цілому коректно (повертати населеним пунктам їхні історичні некомуністичні назви, а якщо таких не існувало чи історичні назви були немилозвучними або ж апелювали до російської імперської спадщини, пропонувалося присвоїти поселенням нові назви, підібрані за результатами детальніших досліджень і обговорень), реальне втілення конкретних топонімічних змін, звичайно ж, не було позбавлене суб'єктивності. Тому закономірною є поява публікацій з критичною оцінкою деяких реалізованих перейменувань [7].

Як відомо, перейменування в топонімії, так само, як і деякі інші процеси поповнення пропріальної лексики (зокрема офіційне присвоєння власної назви штучно створеному об'єкту – поселенню, вулиці, організації тощо, а також присвоєння власної назви природному ландшафтному чи космічному об'єкту при занесенні його на карту чи в каталог), належить до випадків т. зв. штучної номінації [6, с. 42]. Штучна номінація протиставлена номінації природній не лише тим, що вона хронологічно є більш пізнім явищем, ніж природна номінація [6, с. 46]. Якщо природна номінація виникає в процесі тривалої і стихійної мовної практики і супроводжується відбором та апробацією різних варіантів назви, то штучна номінація являє собою одномоментний номінативний акт, здійснюваний конкретним номінатором чи вузькою групою людей, при цьому результати зазначеного номінативного акту одразу ж кодифікуються й доводяться до максимально широкого кола людей (див. [6, с.с. 46, 45]). Антиномія вузького кола номінаторів та широкого кола користувачів

пропонованої назви може стати фактором ризику, спричинивши неприйняття перейменування, якщо воно не відповідатиме смакам населення. Пор. після появи закону про декомунізацію тривалу дискусію про перейменування *Кіровограда*, котрий протягом свого існування носив назви *Крепость св. Єлисаветы* (1754–1765), *Єлисаветградъ* (з 1765 р.), *Зінов'євськ* (р. 1924), *Кірове* (з 1934), *Кіровоград* (1938–2016) [18, с. 265] та, нарешті, *Кропивницький*. Сучасна назва була обрана з доволі довгого списку пропонованих (*Благомир*, *Козацький*, *Ексампей*, *СвятоЄлисавет*, *Златопіль*, *Інгульськ*, *Кропивницький*, *Єлисаветград* і навіть *Скіфоніль*). При тому, що більше половини опитаних мешканців міста підтримали історичну назву *Єлисаветград*, офіційно був затверджений культурологічно наповнений ойконім *Кропивницький*. Як видно з цього, мотивація топоніма для номінаторів виявилася важливішою за його формальні особливості, що не зовсім відповідають статусу міста: адже назви з суфіксами *-ськ(ий)* / *-цьк(ий)* характерні для селищ, тоді як назви міст традиційно мають фіналь *-ськ* / *-цьк*. Не виключено також, що на вибір назви *Кропивницький* підсвідомо вплинула її часткова співзвучність з назвою-попередницею (*к-р-в*).

Зрозуміло, чим ширше відомий перейменовуваний об'єкт, тим більше зусиль витрачається на подолання інерції вживання старої назви. Тож до найсерйозніших зрушень у топонімічній системі України належать перейменування двох обласних центрів: *Кіровоград* > *Кропивницький* та *Дніпропетровськ* > *Дніпро*. При цьому узуалізація назви *Дніпро* як офіційної полегшується, по-перше, попереднім вживанням її як неофіційної, а по-друге, принципом економії мовленнєвих зусиль (назва коротша, ніж *Дніпропетровськ*).

Що ж до Одещини, то найпомітнішими (і не завжди бездоганними) є перейменування її чотирьох районних центрів та міста обласного значення *Іллічівськ*. І якщо перейменування селища *Красні Окни* на *Окни* відбулося „малою кров'ю” – шляхом відкидання ідеологічно забарвленого у радянські

часи першого компонента, а *Фрунзівці* повернули історичну назву *Захарівка*, то назви райцентрів *Комінтернове*, *Котовськ* і міста обласного підпорядкування *Іллічівськ* замінено шляхом створення нових номінацій. перейменування зазначених об'єктів здійснені в такому вигляді: *Комінтернове* > *Доброслав*, *Котовськ* > *Подольськ* та *Іллічівськ* > *Чорноморськ*. При перейменуванні районних центрів *Комінтернове* та *Котовськ* номінатори відмовилися від повернення історичних назв цих поселень, що походили від антропонімів, хоч така можливість була: *Комінтернове* у XIX ст. називалося *Антоно-Кодинцеве*, а *Котовськ* – *Бірзула*, *Бірзулове*. Натомість було запропоновано досить стандартні назви: замість *Комінтернове* – позитивно оцінну *Доброслав* (обидві основи мають досить високу частотність в ойконімії України: корінь *добр-* представлений у 6 сучасних українських ойконімах, а *слав-* – у 4, див. [18, с.с. 190, 434]), замість *Котовськ* – похідну, очевидно, від відомого хороніма *Поділля: Подольськ*. Відмова від назви *Антоно-Кодинцеве* зумовлена скоріше за все її двокомпонентністю (громіздкий топонім порушує принцип економії мовленнєвих зусиль), хоч жителі мотивували своє несприйняття цього історичного ойконіма небажанням зберігати в топонімії згадку про поміщика-кріпосника (13.02. 2017, <http://dumskaya.net/news/dobroslav-foto-068239/>). Що ж до назви *Подольськ*, то, хоч північні райони Одещини і справді межують з Поділлям (проте не є частиною Поділля), але зв'язок нового ойконіма *Подільськ* з *Поділлям* слабко усвідомлюється мовцями. До того ж існує досить відоме місто *Подольск* у Московській області в Росії: незважаючи на віддаленість обох однойменних об'єктів, все ж таки виникає певна незручність внаслідок зменшення адресної функції топоніма.

В межах закону про декомунізацію на Одещині перейменовано понад 30 поселень. У 12 випадках поселенням повернуто історичні назви: *Ухожани* > *Новополь*, *Жовтневе* > *Каракурт*, *Нове Жовтневе* > *Новий Каракурт*, *Червоноармійське* > *Кубей*, *Дзержинське* > *Єрмішкове*, *Щорсове* > *Шеметове*, *Дмитрівка* > *Дельжилер*, *Фрунзівка* > *Захарівка* і відповідно

Фрунзівський район > Захарівський район, Орджонікідзе > Армашівка, Жовтень > Петровірівка, Жовтневе > Докторове, Жовтневе > Крижанівка. Цікаво, що перейменування відбулося в деяких випадках і тоді, коли „ідеологічність” назви вже практично не усвідомлювалася мовцями: с. *Новополь* у 1927 р. перейменовано на *Ухожани* на честь С. Ухожанського, першого секретаря сільського комсомольського осередку, який загинув 1921 р.; у 1940–2016 рр. с. *Дельжилер* носило назву *Димитрівка* на честь болгарського комуніста Георгія Димитрова. У 4 випадках відбулася заміна старої назви іншою, взятою з місцевої чи суміжної топонімічної системи: *Чапаєвка > Малий Куяльник; Ленінталь > Лібенталь, Ленінське Друге > Новодимитрівка Друга;* а також *Котовськ > Подільськ* та відповідно *Котовський район > Подільський район.*

При перейменуванні використані також трансформації старої назви (9 випадків). Це може бути відкидання ідеологічного компонента (*Червоний Розселенець > Розселенець, Червонознам'янка > Знам'янка, Красні Окни > Окни* та, відповідно, *Красноокнянський район > Окнянський район*) чи – рідше – його заміна (нереалізована пропозиція перейменування *Червоний Орач > Новий Орач*), нарешті, відкидання ідеологічного компонента та зміна суфікса (*Червона Зірка > Зоряне*). Використовується при перейменуванні також заміна суфікса: це „розмиває” зв'язок між ойконімом і мотивуючим словом (*Котовське > Котівка, Петрівське > Петрове, Іллічівка > Ілчанка*). При перейменуванні *Незаможник > Заможне* відкидання префікса переорієнтовує ойконім на актуальну мотиваційну ознаку: бідність, що на початку існування радянської влади розцінювалася в офіційній ідеології як чеснота, в нормальній, ідеологічно не спотвореній системі цінностей отримує об'єктивну оцінку – негативну.

Низка поселень Одещини при перейменуванні отримала зовсім нові назви (7). Всі вони утворені від слів, денотати яких оцінюються позитивно: в Біляївському р-ні с. *Ленінське Перше > с. Сонячне, с. Чапаєве > с. Тихе;*

с. *Піонерське* Роздільнянського р-ну > с. *Виноградівка*; с. *Кірове* Комінтернівського р-ну > с. *Трояндове* (нова назва мотивована наявністю плантацій троянд), с. *Артема* Великомихайлівського р-ну > с. *Трудомирівка* (зникаюче поселення з 33 мешканцями).

Далеко не завжди при перейменуванні номінатори дбають про диференційну потужність нової назви. Характерний приклад у цьому плані – перейменування с. *Кірове* Роздільнянського р-ну > с. *Благодатне*. На сьогодні в Україні вже є чимало однойменних поселень: в Амвросіївському та Волноваському р-нах Донецької обл., в Арбузинському р-ні Миколаївської обл., у Валківському р-ні на Харківщині; нарешті, вже є 4 Благодатних на Одещині – поселення в Білгород-Дністровському та Саратському р-нах (отримали таку назву внаслідок хвилі перейменувань 40-х рр. ХХ ст.), а також поселення з реальною перспективою подальшого зникнення (зараз у кожному них живуть 30 з чимось мешканців) – *Благодатне* в Ананіївському р-ні та *Благодатне* в Тарутинському р-ні. Незважаючи на ці численні Благодатні, при перейменуваннях останнього часу до довгого списку Благодатних додалися ще 3 назви: дві колишніх Чапаєвки (у Широківському р-ні Дніпропетровської обл. та в Золотоніському р-ні Черкаської обл.), а також вищезазначене колишнє Кірове Роздільнянського р-ну на Одещині.

Ще більше в Україні поселень (місто, СМТ й села) з назвою *Вишневе*: 7 у Дніпропетровській обл., по 6 на Одещині, Полтавщині й Харківщині, по 5 на Житомирщині та Чернігівщині, по 4 у Запорізькій і Кропивницькій областях, по 3 на Сумщині, Херсонщині й Хмельниччині, по 2 на Київщині, у Донецькій обл., у Криму, на Вінниччині та на Луганщині, по одному Вишневому на Рівненщині та Черкащині. Більшість ойконімів *Вишневе* з'явилася у ХХ ст. внаслідок перейменувань, як-от назви сіл Березівського, Подільського й Татарбунарського р-нів на Одещині. Проте перейменування в межах декомунізації подвоїли кількість Вишневих в Одеській обл.: с. *Кірове* Великомихайлівського р-ну > с. *Вишневе* (при тому, що пропонувалося

повернення історичної назви від прізвища: *Іжицьке*), с. *Петровського* Лиманського р-ну > с. *Вишневе, Жовтнєве* Любашівського р-ну > с. *Вишневе*. С. *Червоний Агроном* Березівського р-ну пропонували перейменувати на с. *Чижівка*: поселення засноване вихідцями з с. *Чижове* й мало неофіційну назву *Чижовський хутір* [20, с. 75]. Проте в цьому випадку повернення до історичної назви зменшувало диференційну потужність ойконіма, бо поблизу вже є с. *Чижове*. Втім, реалізоване перейменування *Червоний Агроном* > *Вишневе* нічим не краще, бо в районі вже є с. *Вишневе*, що до середини 40-х рр. ХХ ст. називалося *хутір Філісеєв* [20, с. 17]. Чимало Вишневих в інших регіонах України так само виникли внаслідок перейменувань 2016 р.

Цікавий матеріал для опису сучасних топонімічних смаків дає аналіз назв, запропонованих комісією з перейменувань, проте не прийнятих, зокрема через критичну оцінку цих ойконімів мешканцями. Помітна тенденція відкидати пропозиції повернення історичної назви та заміни старої назви іншою, взятою з місцевої топонімічної системи. Натомість використовується трансформація старої назви або ж створення нового ойконіма.

Відкинуто низку пропозицій повернення поселенню історичної назви. Так, Червонознам'янці пропонували повернути історичну назву *Дербент*, але вона, як і інша історична назва поселення, *Катаржино* (від прізвища власника, див. [20, с. 76]), сподобалася не всім мешканцям. І хоч 57% з них висловилися за повернення назви *Катаржино*, співзвучність з *каторга* була, очевидно, вирішальним моментом: остаточний вибір – *Знам'янка*. С. *Петрівське* Біляївського р-ну пропонували перейменувати на *Нові Яськи*, але остаточне рішення – перейменування на с. *Петрове*; відкинуто також пропозиції перейменувань *Артема* > *Карманове* (тепер *Трудомирівка*), *Кірове* > *Іжицьке* (тепер *Вишневе*), *Незаможник* > *Новомигаєве* (тепер *Заможне*), *Комінтернівське* > *Кодинцеве* (тепер *Доброслав*) тощо. Відкинуто й деякі пропозиції замінити стару назву іншою, взятою з місцевої топонімічної

системи, а саме перейменувати *Червоний Розселенець* на *Новий Барабой* (тепер це *Розселенець*), *Іллічівку* на *Аджалик* (тепер це *Ілічанка*).

Перейменування поселень Одещини певною мірою засвідчило прагнення обирати назви з прозорою мотивацією, уникаючи історичних назв поселень чи назв, узятих з місцевої топонімічної системи, якщо вони сприймаються як етимологічно непрозорі. При цьому неодноразово засвідчені випадки, коли ні номінаторів, ні мешканців не бентежила стандартність запропонованих назв та – як наслідок цієї стандартності – їхня знижена диференційна потужність.

Список використаних джерел та літератури

1. Абдула Ю. А. Перейменування населених пунктів Харківщини // *Студії з ономастики та етимології* / НАН України. Ін-т укр. мови. К., 2007. С. 3–7.
2. Абдула Ю. А. Становлення ойконімії Слобожанщини (на матеріалі Харківщини): Дис. ... канд. філол. наук. Том II: Додатки. Кіровоград, 2008. 164 с.
3. Белей Л. О. Декомунізація топонімії : українські проблеми та європейський досвід // *Український тиждень*. 2015. № 16/17. С. 12–15.
4. Бучко Д. Г. Походження назв населених пунктів Покуття. Львів: Світ, 1990. 144 с.
5. В'ятрович В. Куди веде вулиця Леніна? // *Українська правда*, 3 листопада 2014.
6. Голомидова М. В. Искусственная номинация в русской ономастике. / Урал. гос. пед. ун-т. Екатеринбург, 1998. 232 с.
7. Гоманюк М. А. Декомунізаційні моделі перейменування населених пунктів півдня України (на прикладі Херсонської області) // *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Сер. Географічні науки. Вип. 6, 2017. С. 31–37.
8. Долганов П. С. Ідеологічна деколонізація топонімічної системи вербальних маркерів Рівного // *Вісник Львівського університету*. Серія соціологічна. 2014. Вип. 8 С. 140–152.
9. Дрогушевська І. Л. Декомунізація топонімії: концепція повернення історичних назв на карту України // *Проблеми безперервної географічної освіти і картографії*. Зб. наукових праць. Харків, 2017. Вип. 25. С. 22–27.
10. Зінченко О. Вулиці Гедройця не буде? „Свободі” дорога Тверська у Києві // *Українська правда*, 15 листопада 2018.
11. Карпенко Ю. О. Відродити історичні назви болгарських сіл Одещини // *Актуальні проблеми відродження мов і культур західних та південних слов'ян України*: Тези доп. та повід. Міжвузівська науково-практична конф. 14-15 травня 1993 року. Одеса. Ч. II. С. 167–172.
12. Карпенко Ю. О. Топоніміка гірських районів Чернівецької області: конспект лекцій. Чернівці, 1964. 80 с.
13. Карпенко Ю. О. Топонімія східних районів Чернівецької області: конспект лекцій. Чернівці, 1965. 62 с.

14. Касім Г. Ю. Три хвили переіменувань в ойконімії Одещини ХХ століття // *Записки з загальної лінгвістики*: Зб. наукових праць. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2005. Вип. 6. С. 84–94.
15. Ковтюх С. Л. Соціономастичні аспекти переіменувальних процесів в Україні // *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету*. Серія: мовознавство. Тернопіль : Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, 2017. С. 160–165.
16. Лисенко А. В. Ойконімія Полтавської області: Дис. ... канд. філол. наук. Т. II : Додатки / А.В. Лисенко. Кіровоград. 2007. 257 с.
17. Лобода В. В. Топонімія Дніпро-Бузького межиріччя. К.: Вища шк., 1976. 232 с.
18. Лучик В. В. Етимологічний словник топонімів України. К.: „Академія”, 2014. 544 с.
19. Переіменувальні процеси в топонімії як ціннісний вибір українського суспільства: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Миколаїв : ФОП Жаган М. Ф., 2015. 112 с.
20. Топонімія південно-східної Одещини: методичні вказівки / відп. ред. Ю. О. Карпенко. Одеса, 1978. 84 с.
21. Топонімія північно-східної Одещини. Конспект лекцій / відп. ред. Ю. О. Карпенко. Одеса, 1975. 89 с.
22. Яцій В. О. Ойконімія Коломийського району Івано-Франківської області (матеріали до історико-етимологічного словника). II // *Студії з ономастики та етимології*. К.: Довіра, 2007. С. 351–365.
23. Янко Т. М. Топонімічний словник України: словник-довідник. К.: Знання, 1988. 430 с.

Referenses

1. Abdula Yu. A. Pereymenuvannya naselenykh punktiv Kharkivshchyny // *Studiya z onomastyky ta etymolohiyi / NAN Ukrayiny*. In-t ukr. movy. K., 2007. P. 3–7.
2. Abdula Yu.A. Stanovlennya oykonimiyi Slobozhanshchyny (na materialy Kharkivshchyny): Dys. ... kand. filol. nauk. Tom II: Dodatky. Kirovohrad, 2008. 164 p.
3. Beley L. O. Dekomunizatsiya toponimiyi : ukrayins'ki problemy ta yevropeys'kyi dosvid // *Ukrayins'kyi tyzhden'*. 2015. # 16/17. P. 12–15.
4. Buchko D.H. Pokhodzhennya nazv naselenykh punktiv Pokuttya. L'viv: Svit, 1990. 144 p.
5. V'yatrovych V. Kudy vede vulytsya Lenina? // *Ukrayins'ka pravda*, 3 lystopada 2014.
6. Holomydova M. V. Yskusstvennaya nomynatsyya v russkoy onomastyke. / *Ural. hos. ped. un-t. Ekaterynburh*, 1998. 232 p.
7. Homanyuk M.A. Dekomunizatsiyni modeli pereymenuvannya naselenykh punktiv pivdnya Ukrayiny (na prykladi Khersons'koyi oblasti) // *Naukovyy visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu. Seriya Heohrafichni nauky*. Vyp.6, 2017. P. 31–37.
8. Dolhanov P. S. Ideolohichna dekolonizatsiya toponimichnoyi systemy verbal'nykh markeriv Rivnoho // *Visnyk L'vivs'koho universytetu. Seriya sotsiolohichna*. 2014. Vyp. 8 P. 140–152.
9. Drohushevs'ka I.L. Dekomunizatsiya toponimiyi: kontseptsiya povnennya istorychnykh nazv na kartu Ukrayiny // *Problemy bezperervnoyi heohrafichnoyi osvity i kartohrafiyi. Zb. naukovykh prats'*. Kharkiv, 2017. Vyp. 25. P. 22–27.
10. Zinchenko O. Vulytsi Gedroytsya ne bude? „Svobodi” doroha Tvers'ka u Kyievi // *Ukrayins'ka pravda*, 15 lystopada 2018.

11. Karpenko Yu. O. Vidrodyty istorychni nazvy bolhars'kykh sil Odeshchyny // Aktual'ni problemy vidrodzhennya mov i kul'tur zakhidnykh ta pivdennykh slov'yan Ukrayiny: Tezy dop. ta povid. Mizhvuzivs'ka naukovopraktychna konf. 14-15 travnya 1993 roku. Odesa. Ch. II. P. 167–172.
12. Karpenko Yu. O. Toponimika hirs'kykh rayoniv Chernivets'koyi oblasti: konspekt lektsiy. Chernivtsi, 1964. 80 p.
13. Karpenko Yu. O. Toponimiya skhidnykh rayoniv Chernivets'koyi oblasti: konspekt lektsiy. Chernivtsi, 1965. 62 p.
14. Kasim H. Yu. Try khvyli pereymenuvan' v oykonimiyi Odeshchyny XX stolittya // Zapysky z zahal'noyi linhvistyky: Zb. naukovykh prats'. Odesa: ORIDU NADU, 2005. Vyp. 6. P. 84–94.
15. Kovtyukh S. L. Sotsioonomastychni aspekty pereymenuval'nykh protsesiv v Ukrayini // Naukovi zapysky Ternopil's'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu. Seriya: movoznavstvo. Ternopil' : Ternopil's'kyy natsional'nyy pedahohichnyy universytet imeni Volodymyra Hnatyuka, 2017. P. 160–165.
16. Lysenko A.V. Oykonimiya Poltavs'koyi oblasti: Dys. ... kand. filol. nauk. T. II : Dodatky / A.V. Lysenko. Kirovohrad. 2007. 257 p.
17. Loboda V. V. Toponimiya Dnipro-Buz'koho mezhyrichchya. K.: Vyshcha shk., 1976. 232 p.
18. Luchyk V. V. Etymolohichnyy slovnyk toponimiv Ukrayiny. K.: „Akademiya”, 2014. 544 p.
19. Pereymenuval'ni protsesy v toponimitsi yak tsinnisnyy vybir ukrayins'koho suspil'stva: materialy Vseukrayins'koyi naukovopraktychnoyi konferentsiyi. Mykolayiv: FOP Zhahan M. F., 2015. 112 p.
20. Toponimiya pivdenno-skhidnoyi Odeshchyny: metodychni vkazivky / vidp. red. Yu. O. Karpenko. Odesa, 1978. 84 p.
21. Toponimiya pivnichno-skhidnoyi Odeshchyny. Konspekt lektsiy / vidp. red. Yu. O. Karpenko. Odesa, 1975. 89 p.
22. Yatsiy V. O. Oykonimiya Kolomyys'koho rayonu Ivano-Frankivs'koyi oblasti (materialy do istoryko-etymolohichnoho slovnyka). II // Studiyi z onomastyky ta etymolohiyi. K.: Dovira, 2007. P. 351–365.
23. Yanko T. M. Toponimichnyy slovnyk Ukrayiny: slovnyk-dovidnyk. K.: Znannya, 1988. 430 p.

H. Yu. Kasim,

Candidate of Philology,
Associate Professor of General and Slavic Linguistics Department
Odesa I. I. Mechnikov National University,
24 / 26, Frantsuzky Blvd., Odesa, 65058, Ukraine,
movoznavstvo98@gmail.com;
Senior Research Office,
Institute of Education Content Modernization,
8, prov. Nakhimova, k. 24, Odesa, 65014, Ukraine

**RENAMING IN THE TOPONYMY OF ODESA REGION AS RESULT
OF DECOMMUNIZATION: OUTCOMES AND FUNCTIONS**

Summary

The article is devoted to the process of human settlement renaming in Odesa region. This process was implemented in accordance with the decommunization law in 2016. The author determines the ways of choosing the newly renamed toponyms (restoring the historical names; replacing the old name with the one borrowed from the local toponymic system; transforming the old toponym so that it loses its ideological character; forming a new name with a

positive denotation). The author also analyses the names that were suggested by the renaming committee, but rejected because of their critical assessment by the inhabitants. The material under consideration demonstrates the present-day toponymic preferences of the native speakers, namely, a strong tendency to refuse the proposals of taking back the historical names, as well as of replacing the old name with a new one of an etimologically unclear nature. In this case there is sometimes the possibility to transform the old toponym or to form a new oikonym. Meanwhile neither the inhabitants nor those renaming the toponyms are concerned about the typical character of the new names and consequently about their lower differential semantic possibilities.

Key words: toponymy, oikonym, renaming, Odesa region.

Надійшла до редакції 15.09.2019 р.

УДК 81'373. 23(=163.2)(477.7)

DOI: <https://doi.org/10.18524/2413-0613.2019.23.183119>

В. О. Колесник,

доктор філологічних наук,
професор кафедри загального та слов'янського мовознавства
філологічного факультету
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова,
Французький бульвар 24 / 26,
м. Одеса, 65058, Україна,
vakolesnik2@gmail.com,
ORCID ID: 0000-0002-5400-8986

ВІДТОПОНІМНІ ПРІЗВИЩА БОЛГАР ПІВДНЯ УКРАЇНИ

У статті досліджуються прізвища болгарських поселенців Півдня України, вмотивовані топонімами. Відтопонімні прізвища болгарських переселенців спроможні дати важливу інформацію про напрями та інтенсивність давніх міграційних процесів людності в Болгарії, про етногенез українських болгар. Таких прізвищ серед болгар досліджуваного регіону трохи більше 3 % загальної кількості. Серед них є субстантивні та ад'єктивні утворення з суфіксами *-ли*, *-лия*, *-лиев*, *-ський*, *-цький*, *-ов*, *-єць*, *-ян*, *-ар*, *-жи*. Вони засвідчують місцеві імена Східної Болгарії, утворені від ойконімів, які в Болгарії зосереджені на Південному Сході та на Півночі.

Ключові слова: ареальна антропоніміка, відтопонімні прізвища, ойконім, болгарські переселенці.

Ареальне вивчення антропонімів, територіальна антропоніміка є одним із важливих напрямів ономастики. В ареальному аспекті найкраще вивчені прізвища: стосовно їх географічного поширення вже опубліковано чимало робіт на українському, білоруському, російському та латвійському матеріалі. По інформацію щодо прізвищ часто вдаються не тільки мовознавці, але й історики, які прагнуть з'ясувати родовід окремої особи. Саме на матеріалі прізвищ можна визначити давність відповідного роду, простежити його історію від покоління до покоління. Дослідження ономастів переконливо